

2010 VERKSAMHETSPLAN

GEMENSAMT

Utgångsläge i december 2009

- Upplandsstiftelsens¹ profil och prioriteringar ligger fast. Särskild vikt ska alltså läggas på naturvård, folkhälsoarbete genom friluftsliv samt målgruppen barn och ungdom.
- Medlemmarnas ekonomiska bidrag för 2010 är oförändrat 21 kr/invånare från alla kommunerna samt 21 kr/invånare från Landstinget.
- Härjarö Konferens och Camping kommer att säljas som planerat under 2010.
- Det är nu möjligt att söka projektmedel ur EU:s program som Life, Östersjöprogrammet och Central Baltic. Landsbygdsprogrammet har väsentligt mer resurser nu än under tidigare programperiod och en inriktning som ger större möjligheter till projekt inom naturvård. Fyra Leader-områden har bildats som berör länet.
- Projektmedel för vattenvård LOVA och för loka naturvård LONA kan sökas av kommunerna. Stiftelsen kan bistå i arbetet.
- Det finns en långt framskriden utvecklingsplan för investeringar i Rullands camping men bygglov och andra formalia är inte klara ännu.

Inriktning under 2010

- Arbetet med folkhälsa fortsätter i ökad omfattning med syfte att fler ska vistas i naturen och röra sig mer. Särskilda satsningar planeras för barn och ungdomar.
- Smultronställena i naturen är numera en ordinarie verksamhet med satsningar på information, egen hemsida och anpassad förvaltning av stiftelsens områden. Arbetet med guideverksamhet och samordnade utflyktskalendrier fortsätter. Samarbete sker med Länsstyrelsen, kommunerna, Biotopia och ideella organisationer.
- Stiftelsen fortsätter att ha en person stationerad i Biotopia för information om smultronställena, skyddad natur, friluftsliv och leder.
- Stiftelsens utåtriktade verksamhet kräver ökad satsning på informationsarbete. Hemsidan omarbetas och ett nytt publiceringsverktyg tas i drift i början av året.
- Samarbetet med Världsnaturfonden WWF fortsätter med syftet att värna växter och djur i kulturlandskapet. Upplandsstiftelsen leder ett

WWF finansierat samarbete där bl a Ryssland, Estland och Lettland deltar med biologiskt rika marker.

- Ägaren av Untra kraftstation, Fortum, bidrar med 900 000 kr till arbetet med att bevara den biologiska mångfalden i Dalälvsområdet. Upplandsstiftelsen leder arbetet som drivs tillsammans med andra parter.
- Upplandsstiftelsen ingår i det omfattande LIFE+projektet Mälarens inre skärgård med planerade åtgärder i tre Mälarnära områden.
- Naturvårdsarbetet fortsätter i övrigt att hålla en hög nivå med många olika projekt för att stärka den biologiska mångfalden i länet, inte minst kommer flera projekt som handlar om våtmarker att genomföras, flera i samverkan med kommunerna.
- Upplandsstiftelsens styrelse har antagit en ny naturvårdspolicy. Insatserna koncentreras mot lokala och regionala insatser för områdesskydd och förvaltning med betydelse för både naturvård och friluftsliv. Flera kommuner deltar i arbetet.
- Naturskoleverksamhet finns nu i fem kommuner. Målet är att sådan verksamhet ska finnas i alla. Läger och naturskola på Rävsten utvecklas ytterligare.
- Översynen av stiftelsens fastighetsbestånd och arrendeavtal fortsätter för att effektivisera fastighetsförvaltningen och marknadsanpassa ekonomin.

NATUROMRÅDEN OCH ANLÄGGNINGAR

Naturområden

Stiftelsen förvaltar 33 naturområden varav 17 är naturreservat. De ska präglas av god skötsel så att såväl besökare som den biologiska mångfalden gynnas. Ytterligare värdefulla natur- och friluftsområden planeras att införlivas i stiftelsens förvaltning under året.

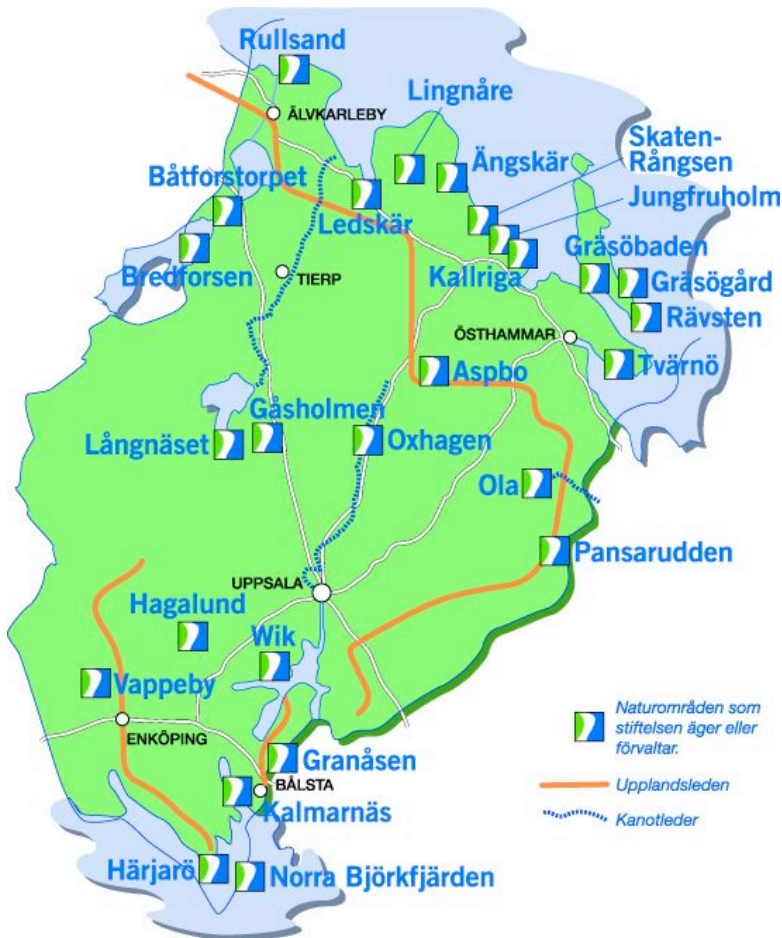
Life-projektet Mälarens Inre Skärgård medför extra resurser för arbete med restaureringsinsatser, tillgänglighet och information i Kalmarnäs, Wik och Norra Björkfjärden. Särskilda medel som finns inom åtgärdsprogrammen för hotade arter kan bli aktuella för flera hotade arter som finns i stiftelsens områden. I flera områden utnyttjas restaureringsstöd för att restaurera betshagar med höga naturvärden. Arbetet med att ställa i ordning fler smultronställena fortsätter. För att göra naturområdena ännu mer besöksvänliga pågår ett fort-

¹ Upplandsstiftelsen förkortas "stiftelsen" i den löpande texten.

löpande arbete med att utveckla och förbättra informationen, få tydligare stigmarkering och vägvisning samt rustning av eldstäder, spänger, fågeltorn m.m. Nedan anges några av de mer omfattande planerings-, skötsel- och vårdåtgärder som ska göras under året inom stiftelsens områden.

åtgärder görs för att området ska bli än mer attraktivt för besökare bl.a. för barngrupper.

- *Hagalund*. Med hjälp av restaureringsstöd utökas betsmarkerna.
- *Kalmarnäs*. Restaurera kulturmarker inom Life-projektet Mälarens Inre Skärgård. Naturskoleverksamheten i reservatet fortsätter i samverkan med skolor i Håbo kommun.
- *Kallriga*. Genomföra särskilda åtgärder för hotade arter inom flera åtgärdsprogram.
- *Lingnåre kulturreservat*. Fortsätta att restaurera kulturmarkerna samt att göra området till-

- *Bredforsen*. Restaurera slåtterängar och naturbetesmarker på Gässön. Insatserna genomförs med medel från Fortum samt genom miljöstöd från Länsstyrelsen. Landkvarnsforsen blir nytt smultronställe. Information och tillgänglighet utvecklas.
- *Gräsö gård*. Genomföra naturvårdshuggningar och röjning för att utveckla skogs- och hagmarksbeten. Särskilda insatser görs för den hotade mnemosynefjärilen. Nytt smultronställe där information och tillgänglighet utvecklas.
- *Granåsen*. Naturreservat som stiftelsen förvaltar i samverkan med Håbo kommun. Fortsatta

gängligt med stigar och information. Arbetet sker i samverkan med kulturmiljöenheten, Länsstyrelsen. Slåtter genomförs på en äng för att gynna sällsynta fjärilar. Informationen om områdets historia sätts upp i den nya ängsladan. Ladan står öppen för besökare.

- *Norra Björkfjärden*. Starta åtgärder för biologisk mångfald samt satsning på information och tillgänglighet inom Life-projektet Mälarens Inre Skärgård.
- *Rävsten*. Kulturmarkerna hålls öppna genom slåtter och med bete av både får och nöt. Gärdesgårdsbygget kring Lillmyren fortsätter. För-

beredelser görs för iståndsättandet av en lin-äng.

- *Tvärnö*. Restaureringen av skogsbeten och hagmarker fortsätter.
- *Wik naturpark*. Vi fortsätter att sköta kulturmarkerna med bete och slätter samt att utveckla området för besökare. En utsiktsplattform för personer med funktionsnedsättning byggs vid stranden inom Life-projektet Mälarens Inre Skärgård.
- *Ångskär*. Fårbete och skötsel av strandängarna på Slåtholmen fortsätter. Nya informationstavlor om naturreservatet tas fram.
- *Ekolsund*. Stiftelsen förvaltar ett mindre område i Ekolsunds slottspark. Åtgärder planeras för att bevara gamla lövträd, framför allt lind.
- *Aspbo*. Naturreservat vid Österbybruk som stiftelsen förvaltar i samarbete med Östhammars kommun. En stigslinga i anslutning till Upplandsleden färdigställs. Efter röjning upp-tas slätter på en äng med tidigare förekomst av fältgentiana.
- *Torslundagropen*. Nytt naturreservat som ska ställas i ordning för besökare. Röjning genomförs för att hålla området öppet.
- *Broborg*. Fornborg med omgivande betesmarker. Restaurering av betesmarker, utveckling av information och tillgänglighet planeras i samverkan mellan stiftelsen och Länsstyrelsen kulturmiljöenhet.
- *Grönlundsbacken*. Kulturhistoriskt intressant område med omgivande betesmarker. Restaurering av betesmarker samt att utveckla information och tillgänglighet planeras. Samverkan mellan stiftelsen och Länsstyrelsen kulturmiljöenhet.
- *Fageruddsåsen*. Naturreservat som utvecklas och förvaltas i samverkan mellan stiftelsen och Enköpings kommun.
- *Fågeltornet i Vendelsjön*. Smultronställe som förvaltas i samverkan med markägare och Föreningen Vendelsjön.

Leder

- *Upplandsleden*. Arbetet med att ta fram nya informationstavlor för delsträckor påbörjas. Informationen placeras vid parkeringsplatser och entréer längs leden.
- *Kanotlederna*. Förbättring av tillgänglighet med fokus på barn, ungdom och familjer.

Byggnader och anläggningar

Stiftelsens anläggningar ska underhållas kontinuerligt och planmässigt. Syftet är att erbjuda attraktiva anläggningar till alla besökare.

Här tas inte upp det ganska omfattande löpande arbetet med underhåll av byggnader och anläggningar. Dessa åtgärder beskrivs i budget och syftar till väl fungerande anläggningar och kapital-säkring.

I investeringsbudgeten preciseras satsningarna under året.

- *Rullsand havsbad och camping*. I samarbete med kommunen och arrendatorn har stiftelsen tagit fram en utvecklingsplan för Rullsands camping. Detta kan innebära stora investeringar för stiftelsen.
- *Rävstens camping*. Stiftelsen fortsätter att upprusta campingstugorna. Kulturhistorisk anpassning fortsätter för äldre byggnader och gårdsmiljön. Nytt system för toaletterna utreds. Natur- och teknikskolan utvecklas mycket positivt med lärare på plats under vår och höst. Verksamhetens lokalbehov ska belysas.
- *Gräsöbadens camping*. Underhåll av en äldre servicebyggnad.
- *Ångskärs bad och camping*. Servicehuset kommer att byggas om för högre kapacitet och för att uppfylla dagens normer. Områdets utvecklingsmöjligheter kommer att utredas. Hamnföreningen fortsätter att utveckla hamnområdet för besökare.
- *Härjarö konferens och camping*. Området avstyckas och köparen av anläggningen kommer att tillträda under året.

BARN OCH UNGDOM

Syftet är att ge barn och ungdomar en känsla för naturen och möjligheter att upptäcka naturen som en fantastisk plats för friluftsliv och lärande. Detta gör stiftelsen framförallt genom att sprida utomhuspedagogikens idéer till länets skolor och förskolor. Stiftelsens naturskoleverksamhet har ett nära samarbete med de kommunalt drivna naturskolor som finns i Uppsala, Enköping, Håbo, Älvkarleby och Östhammar (de fyra senare tillkomna med stiftelsens medverkan).

Fler naturskolor

Stiftelsen verkar för ytterligare naturskoleverksamhet i länet i samverkan med berörda kommuner.

Viktigast i år är att se till att de redan existerande naturskolorna överlever, trots kärv ekonomi i kommunerna. Energi läggs också på att stötta den framväxande naturskoleverksamheten i Heby, Knivsta och Tierps kommuner, förhoppningsvis med hjälp av LONA-medel och insatser från stiftelsen och berörd kommun

Utbildning och upplysning

Genom kurser och träffar på naturskolan och på skolor i länet sprids naturskolans metoder och verksamhetsformer, liksom vid större arrangemang. Vi fortsätter med etablerade former och utvecklar nya.

- Ge kurser för lärare på deras studiedagar.
- Anordna inspirationsträffar för lärare på naturskolor och skolor i länet.
- Ge kurser i natur, friluftsliv och utomhuspedagogik för förskolepersonal.
- Fortsätta att sprida idéerna i böckerna *Att lära in matematik ute* och *Leka och lära matematik ute* genom kurser, föreläsningar och träffar.
- Utveckla satsningen på rörelse (folkhälsa) och skolans kärnämnen i kombination med natur och friluftsliv.
- Hålla kursdagar för studenter på lärarutbildningen.
- Medverka vid större arrangemang och där sprida utomhuspedagogikens idéer och stiftelsens metoder.

Metodutveckling och dokumentation

Stiftelsen bör fortsätta att dokumentera och sprida metoder och övningar samt att utarbeta nytt material, både i egen regi och tillsammans med andra. Arbetet med att ta fram olika sätt att arbeta med skolans kärnämnen i kombination med natur och friluftsliv fortsätter.

Bidrag till skolor

Skolpriset omvandlas till ett bidrag som skolor kan söka för anskaffande av material till verksamhet ute.

Samverkan

- Samarbeta med övriga naturskolor i länet.
- Samverka mellan stiftelsens medarbetare i olika projekt.
- Samverka med Biotopia.
- Även samverka med andra aktörer, exempelvis Naturskoleföreningen, Utenavet, Nationellt resurscentrum för biologi och bioteknik, Nationellt centrum för matematik, Nationellt centrum för främjande av fysisk hälsa hos barn och ungdom (NCF), Skolverket, Länsstyrelsen, SLU, CNV m.fl.

Läger och lägerskola

Syftet med stiftelsens arbete är att höja lägerskolans kvalitet och öka antalet deltagare genom exempelvis:

- Ge råd till lärare/elever som ska åka på lägerskola.
- Hyra ut material från IP Skogen.

- Uppdatera och sprida lägerskolekatalogen genom hemsidan.
- Stötta arbete med lägerskola på Rävsten, Bryggholmen, Härjarö och Eda.

Övrigt

- Utveckla och underhålla hemsidan.
- Fortbildning av personalen.

FRILUFTSLIV – FOLKHÄLSA

Verksamhet som stimulerar länsinvånarna till ökad vistelse i naturen genom information, aktiviteter och inte minst god skötsel av naturområden och leder. Syftet är att nå en förbättrad folkhälsa samt ett ökat intresse för den uppländska naturen.

Smultronställen

Genom verksamheten Smultronställen i naturen vill vi inspirera länsinvånarna att vistas i naturen. Målet är att alla ska veta var de kan finna information om länets natur och lockas till inspirerande besök i våra utvalda smultronställen.

Ett Smultronställe i naturen ska ha höga natur- och friluftsvärden. Genom information, marknadsföring och guidning skapar vi lust att åka ut till våra smultronställen, men ger också de rätta förväntningarna inför besöket. Det ska vara lätt att hitta fram till ett smultronställe och väl där ska det finnas förutsättningar för en bra utflykt.

Arbetet med Smultronställen i naturen drivs i samarbete med kommunerna Häbo, Knivsta, Uppsala, Tierp, Östhammar och Älvkarleby, med ambitionen att successivt länka in fler kommuner under 2010.

Planerat:

- Driva styrgruppen för smultronställen bestående av representanter från alla parter.
- Fortsätta att utveckla att driva och administrera hemsidan för Smultronställen i naturen (www.smultronstallen.nu). Vi ska undersöka möjligheten att använda symboler och bredda innehållet så att det går att hitta även andra utflyktsmål än smultronställen.
- Utveckla Stiftelsens 15 befintliga smultronställen samt arbeta fram minst tre nya smultronställen. Förslag till nya smultronställen är Broborg, Långalmastigen och Landkvarnsforsen i Bredforsen. Göra insatser för att förbättra bemötande och service för besökare.
- Fortsätta att samarbeta med Biotopia. Verka för att Smultronställen i naturen även fortsättningsvis är väl synligt och utvecklas på Biotopia. Ta fram en utställning som berättar om

smultronställen och stiftelsen på Biotopia (försätter extra medel).

- Marknadsföra Smultronställen i naturen genom samarbete med Uppsala Tourism, lokala turistbyråer, Biotopia och annonsering i relevanta sammanhang.
- Ordna guidningar och aktiviteter för allmänheten i våra smultronställen i samarbete med Länsstyrelsen, kommunerna, föreningslivet och andra aktörer. Ta fram ett gemensamt guideprogram tillsammans med Länsstyrelsen. Stiftelsens fokus ligger detta år på tillgänglighet för personer med funktionshinder, att ha värddar ute i vissa naturområden och att ge de ideella föreningarnas aktiviteter plats i programmet. Leverera utflyktstips till Upptinget och Upplands Lokaltrafikens webbmagasin.
- Driva informationscentret Ång och hav på Hållnåshalvön som "satellit" till Biotopia.
- Utveckla lokala informationsplatser för smultronställen i alla deltagande kommuner.
- Fortsätta arbetet med geocaching, skattjakt med hjälp av GPS. Nya cacher sätts ut i fem smultronställen. En skattjakt anpassad för skolbarn och konferensgäster utvecklas i Wiks naturpark.
- Samarbete utvecklas med Landstinget liksom med Handikappföreningarnas samarbetsorgan (HSO).
- Tillsammans med Centrum för naturvägledning ta fram metoder för utvärdering av arbetet med smultronställen.

Ut och in

Projektet "Biotopia ut och in" startade 2008 som ett samarbete mellan stiftelsen, Biotopia, Naturskyddsföreningen i Uppsala län och Uppsala naturskola. Projektet skapar uteaktiviteter för skolklasser på tema natur och klimat i anslutning till ett besök på Biotopia. Till projektet anslogs medel från Sparbanksstiftelsen Upland 2008 som sedan till största delen drogs tillbaka 2009 på grund av problem i den ekonomiska krisens spår.

Hur verksamheten ska bedrivas under 2010 beror på vilka anslag projektet beviljas. Biotopia har redan integrerat flera av de övningar som tagits fram i projektet i sitt ordinarie utbud. Naturskyddsföreningen (Närnaturguideprojektet) har beviljat en ansökan för Biotopia ut och in aktiviteter med inriktning på klimat- och integration. Det blir en satsning som kommer att sträcka sig över tre månader med start i november 2009. Under namnet Ut och in har medel också sökts för ett treårigt, utökad projekt hos Allmänna Arvsfonden som är tänkt att komma även länets naturskolor till del.

Biotopia

Biotopia/ Biologiska museet Natur i Uppland utgör ett centralt informationsnav för Smultronställen i naturen. Biotopia ska förse besökaren med utflyktsidéer och tips inför utflykten. Besökare ska även kunna få information om olika föreningars aktiviteter.

Stiftelsen ansvarar i samarbete med Biotopia för utformning och framtagning av information om smultronställen till museet. Stiftelsen kommer att ha en anställd på Biotopia. Under året planeras och utvecklas en utställning om Upplandsstiftelsen och smultronställen.

Uppsala kommun ansvarar för driften av Biotopia med visst stöd från stiftelsen.

Upplandsleden

Upplandsleden är en viktig del av stiftelsens folkhälsosatsning. Information om leden ges på hemsidan, som skrift och längs leden.

Referensgrupp för friluftsliv/Friluftsliv för alla

Gruppen vill skapa ett forum för erfarenhetsutbyte för dem som på olika vis arbetar med friluftsliv i Uppsala län. Gruppen ska ha åtminstone ett kvällsmöte och en studiedag under året.

Integration

Vi ska skaffa oss en grund för att arbeta med integrationsprojekt. En enkel sammanställning görs för att redovisa framgångsrika integrationsprojekt kopplade till naturupplevelse, integrationsprojekt på gång i länet, möjliga finansieringskällor och ge förslag på vilken roll stiftelsen kan ha i integrationsprojekt.

Övrigt

Friluftsbidrag och friluftspris delas ut.

NATURVÅRD

Upplandsstiftelsen främjar utvecklingen av länets natur genom att äga och förvalta biologiskt värdefulla markområden samt genom projekt med syfte att värna om växter och djur. Många projekt sker i samverkan med andra organisationer och markägare och med ekonomiskt stöd från bl.a. Världsnaturfonden (WWF), EU:s fonder och Naturvårdsverket. Upplandsstiftelsen har ett omfattande nätverk och vi medverkar eller yttrar oss i många olika sammanhang inte minst när det gäller beslut och skötsel av naturreservat, bevarandeplaner för Natura 2000-områden, hotade arter och i viss mån kommunala planer.

Områdesskydd

Stiftelsen har under lång tid aktivt bidragit till att många markområden med hög biologisk mångfald kunnat skyddas, bl.a. genom egna markförvärv och genom att ta fram underlag till Länsstyrelsen. Stiftelsens styrelse har beslutat att förskjuta inriktningen i arbetet med områdesskydd mot objekt som har lokal och regional betydelse. Detta innebär att stiftelsen framöver i högre grad kommer att samverka med kommunerna och beakta de lokala behoven av värdefulla natur- och friluftsområden. Av en lista om drygt 20 objekt har styrelsen prioriterat insatser i sju av dessa. Bland annat planeras följande insatser:

- Fageruddsåsen i Enköping förvärvades under 2009. Iordningställande pågår och fastighetsbildningsarbetet avslutas under 2010.
- Förvärva delar av Rotskär i Älvkarleby kommun.
- Förvärva ett lövskogobjekt i Knivsta kommun.
- Förvärva ett kustområde i Tierps kommun.
- Kompletterande köp av mark vid reservatet Bredforsen och Ola.

Ekologisk landskapsplanering: Dalälven

- Stiftelsen leder samverkansprojekt med syftet att bevara och utveckla biologisk mångfald vid nedre Dalälven. Arbetet drivs i nära samverkan med Fortum och Bergvik skog. Stiftelsens insatser finansieras till betydande del av Fortum.
- Medverka i förvaltningsrådet för Färnebofjärdens nationalpark samt naturreservaten Bredforsen och Båtfors samt Natura 2000-området Marma skjutfält.
- Avrapportering av naturinventering på Fortums marker för att utveckla en naturvårdsanpassad skötsel kring Untra kraftverk.
- Fortsätta med skötselinsatser i Natura 2000-objektet Komossången och i andra hävdberoende ängsmarker.
- Fortsatt skötsel av rikkärr i samverkan med Bergvik skog, Naturskyddsföreningen och Älvkarleby kommun.
- Bistå Länsstyrelsen i arbetet med att utreda och åtgärda vattenkraftens inverkan på nedre Dalälven.
- Utveckla ett eller flera smultronställen i området.
- Ta fram ett förslag till naturreservat och skötselplan på Rotskär i samverkan med kommunen.
- Samverka med Länsstyrelsen i arbetet med åtgärdsprogram för hotade arter och miljöer.

Ekologisk landskapsplanering: Almunge-Länna

- Fortsätta arbetet med Länna eklandskap i samverkan med Holmen Skog, Uppsala kommun, Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen.
- Ta fram en folder om naturen i Länna-trakten som beskriver arbetet med värdefulla lövträd i området.
- Utveckla ett eller flera smultronställen i området.
- Delta i arbetet med naturvårdsplanering kring Funbosjön i samverkan med markägare på Hallkved och Länsstyrelsen.
- Samverka med Länsstyrelsen i arbetet med åtgärdsprogram för hotade arter och miljöer.

Ekologisk landskapsplanering: Vällen

- Utveckla ett eller flera smultronställen i området i samverkan med Ekeby bygdegårdsförening och Östhammars kommun.
- Medverka till att slutföra inköpen av mark till naturreservatet Kroppsjön.
- Fortsätta arbetet med en plan för skydd och skötsel av lövskogar i norra Vällen i samarbete med Länsstyrelsen och Bergvik Skog AB.
- Biträda Länsstyrelsen vid planering av skötselåtgärder i naturreservat.
- Samverka med Länsstyrelsen i arbetet med åtgärdsprogram för hotade arter och miljöer.

Mälarprojektet

Arbetet bedrivs i bred samverkan med Världsnaturfonden WWF, lantbrukare, Uppsala kommun, Länsstyrelsen med flera.

- Fortsätta samarbetet med Fastighetsverket genom att utveckla ängs- och hagmarker kring Salsta slott.
- Medverka i utveckling av Mälarhagskött och eventuellt vid marknadsföring av köttet, exempelvis i fältvandringar.
- Upprätta en plan för uppföljning av marker som restaurerats och/eller stängslats inom Mälarprojektet.
- Fortsätta att utveckla av naturvärdena vid Ekolssund i anslutning till den etablerade naturstigen.
- Avsluta LONA-projektet Vård och bevarande av biologiskt värdefulla kulturmarker i Uppsala kommun under våren.

Kulturlandskap Heby

Arbetet med bevarandet av flera hotade arter utvecklas ytterligare. Bland annat fortsätter skötseln av fjärilsrika naturbetesmarker/ängar inom utpekade objekt. Arbetet bedrivs med stöd från staten genom åtgärdsprogram för hotade arter. Samverkan med markägare planeras med syftet att stärka utvecklingen av landskapsvärden vid

Vansjön. Sedan många år har ett aktivt arbete bedrivits av boende runt sjön.

Roslagshagar

Stiftelsen administrerar på uppdrag av Världsnaturfonden WWF ett internationellt naturbetesprojekt runt Östersjön. Förutom stiftelsen deltar Örebro län samt Estland, Lettland och Ryssland. Även ansökan om andra medel ingår i detta arbete t.ex. Life eller medel från nya landsbygdsprogrammet. Roslagshagar ingår i projektet.

Insatser fortsätter att genomföras i samarbete med Världsnaturfonden WWF och andra organisationer för att utveckla värdefulla naturbetesmarker längs Upplandskusten. Externa medel från Världsnaturfonden WWF, restaureringsstöd samt Åtgärdsprogrammet för hotade arter finansierar betydande delar av restaureringsåtgärderna

Planerat:

- Fortsätta med rådgivning till lantbrukare samt upprätta restaurerings- och skötselplaner.
- Fortsätta att erbjuda ersättning för stängselmaterial för värdefulla naturbetesmarker (finansierat via WWF).
- Arbeta med restaureringar och skötsel i några särskilt intressanta områden som vi arrenderar av markägare som själva inte har möjlighet att restaurera dem. Restaureringsstöd söks hos Länsstyrelsen.
- Arbeta med åtgärder för bl.a. mnemosynefjäril, ängsskäreplattmal, insekter på krissla och götlandssäfferotplattmal inom ramarna för Åtgärdsprogram för hotade arter. Restaurering av marker för att gynna dessa arter genomförs.
- Vidareutveckla arbetet med slätterängar inom projekt Roslagshagar.
- Fortsätta kartläggningen av igenväxande värdefulla ängs- och hagmarker i kust och skärgård men i mindre omfattning.
- Fortsätta att i begränsad omfattning inventera fjärilar och ev. andra organismer. Fjärilar är bra indikatorer på värdefulla marker.
- Följa upp tidigare inventeringar. Sammanställning görs i GIS-databas.
- Utveckla och förvalta Långalmstigen som tagits fram inom projektet tillsammans med markägare.
- Fortsätta arbetet med ett koncept för "Naturbeteskött från Roslagen". Utveckla konceptet med fler producenter, lammkött, utbildning, information m.m.
- Fortsätta att söka medfinansiering till vinterbyggnader för djurhållning i prioriterade områden. Samarbete bedrivs mellan Länsstyrelsen, stiftelsen och Världsnaturfonden WWF.

- Arbeta med informationsinsatser och göra några områden tillgängliga för besökare som Smultronställen i naturen.
- Arrangera kurser. Kurs om slätter och skötsel av marker för mnemosynefjärilen planeras för några sommarstugeområden som projektet samarbetar med. Externa medel söks från Landsbygdsprogrammet.
- Arrangera fältvandringar för både sommargäster och fast boende i projektområdet.
- Biträda brukare som är intresserade av att starta med djuruppfödning och landskapsvård samt brukare som vill utöka sin besättning av betande djur och sitt engagemang inom landskapsvård.
- Informera om projektet genom medverkan vid möten, seminarier och lokala arrangemang, pressmeddelanden och nyhetsbrev m.m. Utveckla informationen på hemsidan.
- Utveckla samarbetet med Länsstyrelsen, Skogsvårdsstyrelsen, kommunekologer m.fl. aktörer inom landskapsvård för ökad samsyn kring restaurering och skötsel av hävdade marker.
- Medverka till att ta fram och tillämpa bättre skötselmetoder för artrika kulturmarker vid kusten samt enkla metoder för att följa upp resultatet av restaurerings- och skötselåtgärder. Samverka med Länsstyrelsen och Centrum för Biologisk Mångfald (CBM).
- LONA-projektet Vård och bevarande av biologiskt värdefulla kulturmarker vid Hållnäs-kusten avslutas under våren.

Utveckling av våtmarkernas naturvärden

Arbetet med att ta fram en plan för hur stiftelsen ska arbeta vidare med våtmarker fortsätter. Syftet är att klarlägga inriktning, kartlägga finansieringsmöjligheter, diskutera samverkansprojekt och ta fram en prioriterad arbetsplan. En bärande grundidé är att utveckla de biologiska värdena i våtmarker samt att tillvarata våtmarkernas naturliga betydelse som närsaltfilter. Arbetet förutsätter ett nära samarbete med många olika parter och att finansiering söks från olika fonder.

Hotade kustfåglar

Stiftelsens arbete med att hålla värdefulla fågelområden i skärgården fria från mink fortsätter i samverkan med jägare och ornitologer. Inventering och ringmärkning av skräntärna genomförs inom ramen för Åtgärdsprogram skräntärna. Arbetet stöds ekonomiskt av Länsstyrelsen.

Gräsöfonden

Fondens huvudsakliga syfte är att stimulera vård av kulturlandskapet på Gräsön. Insamlingen till fonden fortsätter. Fonden disponerar över medel

som ska användas bl.a. som medfinansiering i projekt. Flera olika projektidéer diskuteras.

Övriga naturvårdsprojekt

Stiftelsen utökar successivt samarbetet med kommunerna, olika organisationer, privata och staten. Under perioden planeras ett antal samverkansprojekt:

- Samverkansprojekt vid Kyrksjön i Österbytrakten utvecklas vidare tillsammans med markägare m fl.
- Samverkan med Föreningen Vendelsjön om utveckling av sjöns naturvärden samt iordningställande för besökare.
- Stöd till Upplands Flora.
- Fortsatt uppföljning av restaureringsinsatserna vid Ledskär.
- Restaurering av Trunsta träsk i samverkan med Knivsta kommun.
- Arbetet med naturvårdsplan i Håbo kommun slutförs och går in i en operativ fas.
- På uppdrag av Uppsala kommun har stiftelsen tagit fram förslag till ny skötselplan för Hågdalen-Nåsten. Arbetet slutrapporteras under våren.
- Samverkan med Heby kommun angående Östa naturreservat.
- Samverkan med Enköpings kommun angående inventering och skötselplan på kommunal mark samt framtagande av skötselplan för Gröngarnsåsen.
- Fortsatt samverkan med Centrum för Biologisk Mångfald (CBM) för att förbättra skötsel- och restaureringsmetoder i kulturmarker för att bättre gynna förutsättningarna för rödlistade arter. Särskilt läggs stor vikt vid att utveckla metoder för uppföljning och utvärdering av naturvårdsarbetets resultat.

Vattenvård

Arbetet bedrivs i samverkan med länets kommuner och andra intressenter. En expertgrupp är kopplad till arbetet.

Planerat:

- Initierande av åtgärder för att förbättra vattenkvaliteten och fiskproduktionen i Östhammarsfjärden och Granfjärden. Samverkan med Östhammars kommun, SKUTAB m.fl.
- Ta fram en förvaltningsplan för såväl vattensom landområdena runt Östhammarsfjärden och Granfjärden i samverkan med Östhammars kommun och SKUTAB.
- Genomföra en omfattande inventering av viktiga lek- och uppväxtlokaler i västra Öregrundsgrepen. De viktigaste platserna avses fredas

genom beslut av Fiskeriverket. Även biotopvårdande insatser planeras.

- Ta fram underlag för skötsel och vård av landskapet runt Långalmfjärdens akvatiska och terrestra miljöer för att undvika konflikter mellan utnyttjande och bevarande av värdefulla miljöer.
- Ta fram beslutsunderlag för fredande av viktiga fiskrekryteringslokaler i länets södra skärgård. Samverkan bedrivs med SKUTAB och Länsstyrelsen.
- Fortsätta sammanställa befintliga kunskaper i en databas som görs lättillgänglig för länets kommuner och andra aktörer. Databasen konstrueras av länsstyrelsernas centrala IT-organisation. Materialet utgör värdefullt planeringsunderlag för Länsstyrelsen, länets tre kustkommuner m.fl.
- Genomföra en informationsturné till de olika kommunerna för att redovisa databasen och hur den kan användas.
- Färdigställa en rapport som sammanfattar och redovisar det genomförda arbetet inom kustvattnen.
- Förbättra förutsättningarna för fiskfaunan i nedre Dalälven genom biotopvård, information och inventeringar.
- I samverkan med Uppsala kommun följa upp effekterna på fiskförekomsten i Fyrisån efter anläggandet av fiskvandringvägar genom Uppsala.
- I samverkan med Uppsala kommun förbättra förutsättningarna för landskapsfisker i Hågaån genom bl.a. biotopvårdsåtgärder.
- Inventera vandringshinder i Knivstaån och tillsammans med Knivsta kommun ta fram en plan för att återskapa vandringsvägar för asp.
- Arbeta med restaurering av värdefulla vattenmiljöer i Heby kommun. Samverkan med kommunen och lokala intressenter.
- Delta i diskussionerna om projekt som belyser de för- och nackdelar för vattenmiljön som strandbeteshävd har.
- Delta i arbetet med säkerställandet av naturområden samt delta när skötselplaner för dessa objekt tas fram.
- Medverka vid revidering av skötselplaner och planering av konkreta åtgärder i vattenmiljöer i stiftelsens naturområden.
- Restaurera någon eller några våtmarker för att reducera närsaltsbelastningen på Östersjön samt förbättra fiskrekryteringen genom konkreta åtgärder. Lokala vattenvårdsmedel (LOVA) söks via Länsstyrelsen.

Övrigt med vattenanknytning

- Utveckla Smultronställen med akvatisk inriktning.
- Arbeta med fiske som en del i integrationen av nya svenskar i samarbete med andra parter, bl.a. Uppsala kommun.
- Revidera den populära Fiskeguiden över Uppsala län.

Naturvårdsbidrag, priser, referensgrupper, information

- Naturvårdsbidrag till föreningar delas ut.
- Naturvårdspris delas ut under året.
- Information och medverkan i ett antal olika sammanhang i samverkan med kommuner, Länsstyrelsen, föreningar m.fl.